טרובאדור ישראלי

מאת
שלמה שבא

יעקב אורלנד, בן דור המשוררים הארצישראלים הראשון, מאבות הזמר העברי, הנחשב בין „המשוררים הצעירים", חוגג בקרוב את שנת ה־70 של חייו. היה חבר בחבורת המשוררים שצמיחתם בשנות ה־30, דור של כותבי שיר, שהגיעו לארץ־ישראל בנעוריהם ואת יצירתם עשו כולה כאן. מורדים היו בדור שקדם להם – ביאליק וחבריו ותלמידיו. – שיצירתו היתה בחוץ־לארץ, וראו עצמם כמביאי בשורה לספרות העברית, וכפותחים לה שערים לעולמות שלא ידעה לפני כן.

לו חיו כיום היו כבני 70 ו־80. אבל רובם אינם בין החיים. אלוהים אוהב משוררים ובוחר אותם אליו צעירים: מתו שלונסקי ואלתרמן ופן ולאה גולדברג ו־ [illegible] והלפי ורטוש וישראל זמורה. הודה לאל עדיין הולך ברחובותינו אבות ישורון, פלא עוז, ראשו כעטרת לבנה כמגדל אבירים בשלג, עיניו בורקות ופיו זורם וקוצף. לו יחיה עמנו לאורך ימים רבים! ובאמת, יעקב אורלנד, התוגג את שנתו ה־70, ועדיין צעיר ברוחו.

יעקב אורלנד היה חבר לשעורי קבוצה זו. ישב עימם בבתי־קפה, טייל עימם ברחובות תל־אביב, החליף עימם, שוחח, שתה, חגג והתעצב עימם, אבל בפי־שורה, היה שונה מהם והולך בדרכו. אתה מוצא בו השפעה של אורי צבי גרינברג; כמו ש. שלום הוא רואה מורה ותבור, ושירתו הגותית, דין־וחשבון שבין אדם לעצמו, נסיון להבין את קיום העולם. שלא כשלונסקי, אלתרמן, לאה גולדברג וחבריהם, ששירתם לירית ואימאז'יסטית, שירתו של אורלנד לעתים שיח ומצלה אורך בדרך־שיח היהורים ודיונים ושאלות ותשובות, כמו ספרו „ציר האלבוה", מעין סיפור חיים ומסקנות שכל שיר בו שוזר במסכת השירים כולם, או הפואמה „[illegible]", שנתפרסמה אחרי מלחמת יום־הכיפורים והיא סיפור בירבוש המצבים בגולן והקבץ נפש של השופט בינו לבין עצמו וביני ובין עצו ודמות האנשים הצעירים שיצאו ללחום ומעלליהם ושיחותיהם, וכל אלה כתובים לעיתים כפואמה, לעתים כשיר לירי, לעתים כדו־שיח. אם תרצה, יש כאן השפעה של שירת ביאליק, אידיליות של טשרניחובסקי, שיח של אורי צבי גרינברג וקשר לשירת ימי הביניים היהודית, וכמובן השפעת של שירה אנגלית וערבית, וכל אלה, עם טעמו ולשונו ונפשו של יעקב אורלנד עצמו, בסגנון זה הוא מיוחד בין משוררי שנות ה־30, „קבוצה" של איש אחד.

„נתן היה אומר"

בחדשים האחרונים פירסם יעקב אורלנד סדרת שירים בשם „נתן היה אומר", חלק מ־27 שירים שכתב. והם מעין סיפורי נתן אלתרמן, נגינותיו ושיחות עימו ונסיון להסביר מה היה ייחודו. לאו דווקא כמשורר אלא כאדם וחבר ובאיש חכם כאיה. ואף ששירתו של אורלנד שונה מזו של אלתרמן, היה קרוב אליו. אוהב אותו ומלא הערכה להוכחתו ולכוח המיוחד שהיה בו ושקירב אליו חברים.

היה בו ביעקב אורלנד משהו דומה לכנוני החיים של נתן אלתרמן: חיים שעברו בחלקם בקיחי־שינג בבתי קפה ובפונדקים של שנות ה־30 וה־40 בכיסיסים בדמאות תל־אביב בלילה ארוכים, ובמסיבות רעים עליזות. אורלנד כאלתרמן כתב באותן שנים גם פזמונות ושירי־זמר שעד היום חם מן המושרים והאהובים ביותר בארץ, שירי־זמר באותו זמן שלפני הפטיפונים הסטריאופוניים, שלפני מכשירי הסטריאו והטלויזיה. נועדו לתיאטרוני סאטירה ולבימות זעירות, והם הביאו לקשרים ידידותיים עם שחקנים ושחקניות, זמרים וזמרות, שאף הם קבעו הווי חיים מיוחד בבתי־קפה „ביוהימיים" ובמועדונים שלאחר חצות, ששמם זכור לטוב עד היום, כ„שלג הלבנון", „אררט" ה„יהודי הנצחי" ועד „כסית". תוסף לאלתרמן ואורלנד את אלכסנדר פן, והרי לך שלישיית הטרובדורים, מקוריי זמר־העם של שנות ה־30 וה־40.

באלתרמן, כפן, בשלונסקי, ובמשוררים אחרים של אותו דור, הרקע לחיי אורלנד הוא מאבקו של עם בדרך למדינת, מאורעות ופרעות ואש ההתיישבות והגזירות מדיניות, המאבק בבריטים, שירות בהגנה, ידידות נפלאה עם אנשי בטחון בלתי רגילים, שדה, אלון, דיין; עם פני הנגב ופורצי־דרך בכרמל, בקרגוריון, סבינקין ויצרי, סיורים בארץ, ביקורים ארוכים בקיבוצים ובהתיישבות, וכל אלה כפי שאמרתי, יחד עם חיי בתי־קפה ובועלינו לילה ונגינות רעים, מסכה של קלות־דעת שזורה בהרגשה של כבד, הרגשה אחריות רבה עם רצון לעיתים לפרוק עול. גם אלה היו פני אותו דור של משוררים.

רצח סב וסבתא

אורלנד נולד ב־1914 בעיירה באוקראינה. אביו וסבו הנהיגהו על בורתי יערות ואת העצים היו מובילים עם הרכבת הסיבירית. כדי לתקן את המסילה, בשהיה בן חמש היה עד לפוגרומים שבאו בעקבות המהפכה הרוסית ולנגד עיניו נהרגו סבו וסבתו במכית ברזן של הפורעים האוקראינים. אביו נפצע. ננצר הוא בריחות בשדות שלג עם אמו המבקשת לגונן עליו.

ב־1921 יצאו לדרך לארץ־ישראל. נתעכבו בקישינב שבבסרביה ואורלנד למד בבית־הספר שנתן אלתרמן למד בו כמה שנים לפני־כן. באו ליפו ולמחרת יצאו לכפר גלעדי בכיסא־עגלה של שלושה ימים. האב הצטרף לגדוד־העבודה. חיו בכפר־גלעדי ואחר־כך במחנות הגדוד במגדל ובטבריה והאב והאם סוללים כבישים. היו אחת המשפחות הפעילות בגדוד־העבודה, שרוב חבריו רווקים ורווקות. בתוך חבורת האפיקורסים הניח האב תפילין ועיין בתלמוד ירושלמי.

עברו לכתונה הגדוד בירושלים והאב עבד במחצבה יחד עם [illegible], יצחק שדה. בשתקעו בירושלים. אורלנד למד בבית־הספר „תחכמוני" ופירסם ביכורי שירים בעיתון בית־הספר שיצא בדפוס. האב הצטרף לחבורת עבלונים שהובילו חמרי בניין. ב־1928 ירדו לתל־אביב. דוד שבא מכנרת התיישב בשכונה „שפק", רחוב מרזוק כיום, והחזיק רפת לפרנסתו. האב הצטרף אליו. אורלנד זוכר עצמו רועה את הפרות בגבעת שהיום עומדים עליה היכל־התרבות וכיכר הבימה. הוא למד ב„הרצליה", אקלים־הים הזיק לבריאות האם ואחרי שנה חזרה המשפחה לירושלים. אורלנד למד בגימנסיה העברית, ובין מוריו היו קבק וברכיהו. ב־1932 סיים את לימודיו בגימנסיה ולמד באוניברסיטה שעל הר הצופים ספרות ופילוסופיה. אותם ימים התיידד עם האחים קצ'לסקי, קציר לימים, אהרן ואפרים, שהיו מדריכים בנוער־העובד וסטודנטים מבריקים במדעי־הטבע. הללו היתה להם השפעה גדולה על בני הנוער. מספר אורלנד: אביהם של הקצ'לסקים בעל חנות גלנטריה קטנה היה, ומירתם מאחורי החנות. אהרן היה בר כח הפילוסוף, איש הרוח, היה תענוג לדבר אתו. היינו מטיילים ברחובות ירושלים והוא אומר: „אתה אמנם נועדת להיות סופר, אבל אי־אפשר להיות סופר בלי שתהיה לך ידיעה כלשהי במדעי הטבע, כדי שתדע את החוקים שאנו חיים בו". אהרון אמנם השפיע על אורלנד, ושנה למד ביולוגיה.

גם אורלנד היה מדריך בנוער־העובד בירושלים והשתתף בקורס למדריכים בשפיה, שברל כצנלסון היה מנהלו. ב־1933 פירסם בעיתון „במעלה" את שירו הראשון „[illegible]" („שרידים לי צבאים, שרידים חיים, עזים"), והתקרב למשוררים הצעירים של אז. פן היה בא לירושלים וקורא את שיריו במועדוני הנוער העובד ות־ בחרות הסוציאליסטית. אורלנד התיידד עמו והביא אותו לביתו. אמו של אורלנד אוהבת שירים היתה. פן היה מרקלם לפניה שירים ושר ברוסית. היה לו קול ערב. מעמידה היתה לפניו בקבוק של קוניאק, והוא מריק אותו והפנים עליו שירים ורסים. ידוע היה פן לשתיין, ומעט מאוד אנשים ראוהו אי־פעם שיכור ממש.

משהכיר את פן ירד אורלנד לתל־אביב ושם, בקפה „שלג הלבנון" הכיר את המשוררים והסופרים האחרים בני הדור הצעיר: אלתרמן, שלונסקי, מנשה לוין, יעקב הורביץ [illegible], וכמובן כמה מ„חבורת [illegible]" העליזים. וכך היה חי בירושלים ולבו בתל־אביב, והיה נע ונד בין שתי הערים.

גם בירושלים נתלקטה חבורת סופרים צעירים: יהושע בר־יוסף, ישראל זרחי, יהודה יערי, יהושע [illegible], שהוציאו בטאון בשם „ספרות צעירה", והדפיסו בה גם ש. שלום ודוד רוקח. אורלנד מגדיר את ההבדלים בין הירושלמים לתל־אביבים: „בני ירושלים היו רציניים, דיברו בעברית צחה יותר, היו מאופקים יותר ומנומסים יותר, שהרי ירושלים היתה עיר האקדמיה והספריה".

זמר ראשון

אורלנד מציין בימים אלה יובל נוסף. 50 שנה לזמר המזמר הראשון שלו: „מ. זעירא עבד אז [illegible], ובמוצאי־שבת היה עולה לירושלים. הכרתי אותו בערב של הנוער העובד. שרנו שירים. ביניהם „פקד ה' אמרתי לשכנה, „זה שיר יפה", השכן היה זעירא, והיא אמרה, „אני חיברתי לו את המנגינה". גם אני חוטא בשירה, אמר אורלנד לזעירא ומאז נתחברו השניים ופירות ידידותם הם שירים רבים, מן היפים בארץ, המושרים עד היום בהתלהבות.

השיר הראשון שלהם נולד בתל־אביב. השנה היתה 1934. תל־אביב חגגה 25 שנה להיווסדה, נערכו נשפי פורים רבים ועדלאידע גדולה, אלכסנדר פן כתב את „הבו לבנים", המאירי את „[illegible]" ואורלנד חיבר את „סובביני להט אש בוערת", שזעירא כתב לו את המוסיקה. את פורים של אותה שנה חגגו בחוצות העיר, בעיקר ממערבי עד הים, ביום ובלילה, והקהל שר ורקד את ההורה החדשה.

בעצם, את הזמר הראשון שלו כתב אורלנד זמן מה לפני כן. הציגו אז בירושלים סרט רוסי, נוגע ללב, על נהר הוולגה, סטניה ודייגיה. היו אלה ימי הסרט האילם וליד מסך הראינוע ישבה מקהלה גדולה בניצוחו של גולינקין, וכשעברו ספני הוולגה את הרש־סובות בנהר, לאורך החוף, שרה המקהלה את השיר הרוסי הנודע „[illegible]" וכל הקהל התמוגג. אורלנד קינא לשפה העברית וכתב שיר לפי המנגינה: „ניע נוע [illegible] אמא ולגה נמה נים". הראה את השיר לזעירא, וזה שאל: „מה מתאים ולגה כאן?" ואורלנד שינה על המקום, את המלים: „ניע נוע עננים, אם כנרת נמה נים". זעירא כתב את המנגינה המפורסמת ושיר הדייגים בוולגה נהפך לשיר דייגים מכנרת.

סיפורו של הזמר „[illegible]". אמו של אורלנד היתה מרבה לשיר. יום אחד כתב למנגינה יהודית [illegible] את המלים „אנחנו שרים לך מולדת ואמא את שיר השירים לעמל". אורלנד הוזמן לנען, המיברך של בני הנוער־העובד. ושם שמע מפיו דוד [illegible], חבר הקיבוץ, את השיר במנגינתו היהודית הישנה. אמר לו: „למה מנגינה גלותית, סנטימנטלית? הרי זה שיר של עמל". חיבר לו מנגינה ועשאו מרש.

יעקב אורלנד כתב דברי־זמר שהושרו בארץ ופירסם שירים ב„דבר" וב„הארץ", אבל אהבתו הגדולה היתה התיאטרון. הוא רצה לחיות שחקן. בילדותו שיחק בגימנסיה „הרצליה" במחזות על דוד וגולית ומנחם גנסין, מנהל התא"י, אמר עליו: „השייגעץ הזה נועד לתיאטרון". בנעוריו היה מתפלל להצלחת ואליליו היו פינקל, שיחק את בלשצאר בתא"י, ואהרן [illegible]. מספר אורלנד: „הייתי בן 14, כשהגיעה „הבימה" בפעם ראשונה לארץ, ואני זוכר את עצמי עומד בתור לקנות כרטיסים, כדי לראות את ההצגות במגרשי התערוכה הישנה, בתחנה המרכזית של היום. היתה זאת חוויה עצומה". אחר־כך היה מחקה להנאת חבריו, את חנה רובינא.

ב־1933 הצטרף לסטודיו למשחק שנפתח בירושלים בהנהלת יוסף בן־חנוך, מראשוני „אוהל" שהיה לבסוף לעורך־דין. אחד התלמידים היה הסופר ישראל זרחי, שנתיים אחר־כך פתחה „הבימה" סטודיו בתל־אביב. אורלנד עבר את הבחינות ונסע שלוש פעמים בשבוע מירושלים לתל־אביב, בשעות אחרי הצהרים, ללמוד בסטודיו. המורים היו יהושע ברטונוב, צבי פרידלנדר, פניה לוביץ וגרטרוד קראוס, שלימדה מחול. שלושה מסיימי הסטודיו נתקבלו לתיאטרון ואורלנד היה אחד מהם.

לא „פורים שפילר"

אותה שנה סיים את לימודיו באוניברסיטה בירושלים והיה עליו להחליט על גורלו. הוא רצה להיות שחקן, אבל כששמע האב על רצונו של הבן היחיד הודיע: „על גופתי המתה תהיה פורים־שפילר!" ולא היה אפשר לשנות את דעתו.

ואז עלה רעיון על דעתו של אורלנד. הוא אמר לאביו כי יסע לאנגליה, ללמוד משפטים, זה מקצוע יפה, והאב הסכים. אורלנד נסע לאנגליה ולמד באקדמיה המלכותית לדרמה. בן ארץ־ישראל הראשון שלמד שם.

לשחקן לא היה, אבל היה לבן־בית בספרות האנגלית. כשחזר לארץ־ישראל, ב־1938, תירגם ספרים ושירים מאנגלית. את שיריו פירסם ב„דבר", ב„מחברות לספרות" של זמורה ובבמות ספרותיות אחרות. בשנת 1939 פירסם את ספר שיריו הראשון, „אילן ברוח", ושניים אחר־כך את „צלים מגן הפתוח". כשפרצה מלחמת העולם השניה הצטרף אורלנד ללהקה צבאית. צבי פרידלנדר מ„הבימה" היה הבמאי ובין השחקנים הצעירים חנה מרון, יוסי ידין, נתן כוגן ואליהו גולדנברג. אורלנד חיבר את שירי־הצבא הנודעים ביותר, יחד עם זעירא: „הוי ימים של הכלה בקריה", „צבא, צבא, נה טובי [illegible]" ו[illegible]: „עלי גא עלי, שלהבת שלי", שהיה לקוד של הצנחנים הארץ־ישראליים שיצאו לאירופה. שיר זה היה אהוב על חנה סנש. וכפי המסופר, שמעו לה אחד את השיר בכלא, וידעו כי חנה סנש נמצאת שם.

בימי המאורעות כתבו אורלנד וזעירא את „לילה [illegible] אש מן ההרים", לכבוד חניתה, שנוסדה בגליל העליון. אורלנד שירת אז בנוטריה וכתב גם את „המנדר נופע", את המוסיקה לשיר זה כתב מיכה דולנסקי והוא הושר ב„המטאטא".

אורלנד הוא מאבות הזמר הארץ־ישראלי, יחד עם [illegible] של משוררים: אלתרמן, פן, אביגדור המאירי, עמנואל הרוסי ו[illegible], שחיברו באותו שירי־זמר. יחד איתם. אבל פחות מהם, כתבו שירי זמר גם אברהם שלונסקי, לאה גולדברג ויצחק שנהר. רוב מחברי הזמר היו משוררים מן השורה הראשונה. „היה אז יצר לשירה", אומר אורלנד. התיאטרונים היו בין המפרסמים העיקריים של שירי הזמר, והראשון שבהם „המטאטא", תיאטרון הסטירה. תיאטרון המאבק של הישוב שהיה גם במה לזמר. והיו צרך בשיר, [illegible] או גדולות יותר. בשנות ה־40 החלו להתפרסם זמרים יחידים ונכתבו שירים במיוחד בשבילם, וכך השתנה סגנון הפזמון. שירי־זמר של אורלנד באו לשמחים בקילדות הארץ.

אורלנד מספר כיצד נולד השיר: „רד הלילה, רד שירנו, הבקע לשמים, שוטי עובי הורתנו [illegible]":

„אבי אהב מאוד לשיר, אבל לא היתה לו שמיעה טובה. היה חוזר מבית־הכנסת בשבת ויושב לזמר זמירות. היתה לו מנגינה חסידית אהובה והיה מזמז אותה. אבל אף פעם זה לא היה אותו דבר. הוא היה אומר: ,אני עד כמה [illegible] שומע בספקי'. אמרתי לו, יש לי רעיון, אכתוב מלים למנגינה זו, והן ישמיעו שלא תצא מהמסלול. כתבתי את „רד הלילה". השיר התפרסם בהגדרות בכל הארץ, מפליא איך היה שיר מתפרסם אז, בלי אמצעי התקשורת המודרניים. לאבי זה לא עזר, הוא המשיך לבלבל את המנגינה כרצונו".

הרי סיפור השיר „הוי לילות, אותם אני זוכר".

קבת להקה בשם „[illegible]" (שלונסקי המציא את השם), מנהל הלהקה היה וייס מפתח־תקוה. פן, שלונסקי ולאה גולדברג כתבו פזמונים בשביל הלהקה. היתה בה זמרת, [illegible], בעלת קול יפה, אבל יבש במקצת. פן כתב בשבילה את „היה או לא היה". אותה זמרת נישאה אחר־כך לסרג'נט אנגלי ועזבה את הארץ. זעירא פנה לאורלנד בשמו של וייס: „תנו לי רומנסה ואתן לכם כמה לירות", והציע: „בוא, נלך לקלוב הפלצרים, עם כבד ייצא שיר". קלוב הפלצרים היה ברחוב נס־ציונה, לא רחוק מביתו של זעירא, ונוהל אותו הבקל, איש־עסקים לעתיד. הפלצרים באו אליו אחרי סגירת בתי־הקפה, והוא היה פתוח עד אור הבוקר, והיה מקובל גם על האמנים. זעירא ואורלנד פתחו בכמה כוסיות והבקל הצעיד לרשותם את המתנן, והעמיד לפניהם בקבוק קוניאק ורבע אווז — הקלוב היה מפורסם באווזיו — ואמר בידיש: „אתם לא יוצאים מכאן עד שתגמרו", ישבו עד 6 בבוקר, חזרו לביתו של זעירא, העירו את אשתו שרה, הקהל הראשון של שיריו, ושרו את השיר החדש. משנתקבל אישורה ידעו, כי נולד שיר טוב.

זאת סיפורו של השיר המפורסם „עץ הרימון". כשהיה אורלנד חייל נזדמן לחתונה בוכרית והתזמורת ניגנה מנגינות בוכריות עממיות. מנגינה אחת מצאה חן בעיניו, נסגר בחדר האמבטיה וכתב לה מלים: „עץ הרימון נתן ריחו, בין ים המלח לירדן" וכו', נכבר באותה החתונה שרו את השיר, ולאחר שבוע שרו אותו בכל הארץ. המנגינה היתה מונוטונית, כל בית כמנגינת הבית הראשון. יום אחד אמר הקומפוזיטור ידידיה אדמון־גורוכוב לאורלנד: „עץ הרימון הוא שיר יפה, אבל מונוטוני. כתבתי מנגינה לבית השני", וכך אדמון [illegible] את הלחן של הבית השני והוסיף תנופה לשיר.

„השיר הזה שלי"

כששמעה חנה רובינא את השיר הזה הודיעה לאורלנד: „יעקב, השיר הזה שלי", והכרזותיה של רובינא היו פקודה. רובינא שרה את „עץ הרימון" לפני החיילים היהודים באיטליה ובכשה את ליבם. אחר־כך שרה אותו שושנה דמארי.

אגב, רובינא, מספר אורלנד: היא היתה המלכה. כשהיתה נכנסת ל„כסית" נתן אלתרמן ואני היינו קמים, היא פושטת לכבודה ואני מנשק את ידה, והיא ידעה לקבל את הכבוד כדבר מובן מאליו, כנסיכה.

וסיפורו של „שני עציצים". אורלנד וזעירא היו חיילים ויושבי ב„כסית" עם רעייתו של זעירא, שרה, עברה מוכרת פרחים. זעירא קנה עציץ לבן ונתן לשרה, אורלנד קנה עציץ אדום ונתן לה. שאלה שרה: „מה הכוונה והעציצים האלה?": „לא מספיק? „לא — ענתה — תכתבו גם שיר", והם: „על מה?" והיא: „על עציצים". לקח אורלנד מפית נייר וכתב: „אשיר לך שיר עתיק מוקן, אשיר לך זמר על עציצי", אמר זעירא: תכמור על הקצב. כתב אורלנד בית על מפית ונתן לזעירא וזהו כתב מיד את המנגינה. כך נכתב השיר, מפית אחרי מפית. כשהגיעו לסיום אמר זעירא, „זה קצת מונוטוני", והכניס את ה„אי אי אי" המפורסמים שבסוף השיר. השלושה שרו את השיר, ויושבי „כסית" זימזמו יחד איתם. בא תצלם, נתן קוניאק, הביא את ספר „כסית", אורלנד כתב בו את השיר בכתב־ידו, והוא כתוב שם עד היום הזה.

(אם כתבתי אני, כחבר מאיר זה, את סיפור שיר־הזמר באריכות, הרי זה לא מפני שהללו עיקר יצירתו של אורלנד — שבעיקרו של דבר הוא משורר — אלא מפני שבלא יכולתי שלא לספר סיפורים נאים על הורדת יצירת־זמר הארץ־ישראלית).

אורלנד השתחרר מהצבא, פירסם ספר נוסף „שירים על עיט ועל יונה" ותרגם הרבה מאנגלית והרבה ספרי שירה ממיטב הספרות האנגלית: „מנגינות עבריות" של ביירון, „רובאיאת" של עומר כיאם, „בלדה מכלא רדינג" של וילד ו„אנדימיון" של שלי. תרגומים אלו מצטרפים למיטב התרגומים העבריים, שכן אורלנד מצטיין בעברית, שאינה נופלת [illegible]. הוא גם תרגם כ־50 מחזות שהוצגו בתיאטרונים [illegible]: „העיר הזאת" לתיאטרון „אוהל", „[illegible]", בתיאטרון [illegible] „האיש מאחורי האגדה". הוא כתב סיפור לילדים בחרוזים, [illegible], „שירים מארץ ציון", ותאמור, [illegible] ו„עיר האיביה", שזכה לפרס אוניברסיטת בר־אילן.

אורלנד חזר לגור בירושלים ולהעביר ימים רבים בתל־אביב. הוא ואלתרמן היו לשותפים ברחובות, שותים פה ושם, מבקשים סוד החיים ושר הרעות ושופכים ברוח יפה שבדרך. על אותם ימים, נאמר כתב אורלנד 23 שירים.

איש מיוחד במינו היה אלתרמן, אומר אורלנד, ומנסה להסביר: יש נתן שבתוך שלוש כוסיות, ויש נתן של חמש־שש כוסיות ונתן שלאחר שבע כוסיות, שלושה נתנים. עד שלוש כוסיות הריהו עדיין נתן [illegible], מחמש־שש כוסיות, הריהו נתן נדיב, אוהב אדם ומתבגר על כל אחד ועל כל מה שאפשר לומר טוב על אדם אחר. אבל משעבר את שש הכוסות, היו המסובים אותו נדהמים לראות המהפכה שחלה בו, ואז היה עלול להעליב הרבה לעצמו ולאחרים.

אורלנד מציין את הקפדתו של אלתרמן מכל דבר־שבכתב שמעבר עליו. „כשהייתי בא לביתו — הוא מספר — ראיתי את הספרים שקיבל [illegible] ודפי ההקדשות התלושים מהם, כדי שלא יקרא [illegible] מישהו את כל דברי [illegible], או אולי [illegible]".

ל„כוכבים בחוץ" שהופיע בשנת 1938, היתה התנגדות רבה, מספר אורלנד. יעקב פיכמן, שהיה יושב בקפה „שלושה כושים" שברחוב אלנבי [illegible] אמר: „הבחור הזה עדיין לא יודע מה הוא רוצה".

בית בחיפה

במלחמת השחרור היה אורלנד בירושלים. בימים היה כותב לעיתונות ההגנה „קול המגן העברי" ואת הלילות היה עושה בשמירות. כשנסתיימה המלחמה היה אורלנד נשוי ואב לשניים, ולא היה לו בית לגור בו. סיפר זאת ליצחק שדה, ענה לו: „בית אני לא יכול לתת לך, אבל עיר אני יכול", ואורלנד עבר לגור [illegible], בבתי הפקידים האנגלים בחיפה. אורלנד היה [illegible] „אשמורת", כתב ב„הדרי" ויצא לשליחויות בחוץ־לארץ, וגם תרגם וכתב. באמצע שנות ה־50 ביקש ראש עיריית חיפה אבא חושי להחיות את העיר, והציע לסופרים לעבור אליה, [illegible], קריב, בר־יוסף, בורלא, ש. שלום, גלאי, מלצר ודוד פינסקי התיישבו בחיפה. החיפאים נהגו כמהסופרים שבאו לשכון בקרבם, אבל חיפה לא היתה לרוב הסופרים באיתת עיר עובדת. אפילו כשנוסד תיאטרון חיפה, לא נמצא לאורלנד עיסוק בו, במשך הזמן נטשו רוב הסופרים את העיר, כיום נשארו בה רק ש. שלום ואורלנד.

עכשיו, בגיל 70 ובמלאות 50 שנה לשיר־הזמר הראשון שכתב, הגיע זמן לסיכום, והוא עושה את הסיכום בשיריו „נתן היה אומר", אבל עדיין יש ספרים באמתחתו ושירים ותכניות. בזמן האחרון קיבל כמה פרסים, [illegible] של עיריית חיפה, אבל העיקר בעיניו להוסיף ולעבוד, עדיין הכול לפניו, איש אמונה הוא אורלנד.